

Zpráva ze zahraniční cesty

9th International Bielefeld Conference

Upgrading the eLibrary: Enhanced Information Services Driven by Technology and Economics

Bielefeld, 3. – 5. února 2009

Jan Mach

Ve dnech 3. až 5. února 2009 jsem se zúčastnil 9. ročníku konference v Bielefeldu, tentokrát zaměřené na nastupující služby digitálních knihoven (eLibraries). Konference se zúčastnilo na 370 lidí z celého světa. Tato zpráva obsahuje přehled nejzajímavějších přednášek, celý program se jmény řečníků, prezentacemi a audio záznamem přednášek zájemci najdou na webu konference¹.

Ve svých přednáškách řečníci zmiňovali především odborné informační služby poskytované elektronicky (elektronické informační zdroje, open access repozitáře aj.) a požadavky, které jsou na tyto služby nově kladeny v oblasti eScience a eLearning. Zlepšování knihoven má být založeno na vzájemném propojení služeb, technologií a ekonomických faktorů, na což byla jednotlivá témata a konkrétní přednášky zaměřeny.

Konferenci zahájil Michael Höppner z Bielefeldské univerzitní knihovny a Friedrich Bode z Ministerstva pro inovace, vědu, výzkum a technologie Severního Porýní-Vestfálska. Úvodní přednášku na téma Evropské univerzity a otevřený přístup přednesl dr. Sijbolt J.

Noorda z Evropské asociace univerzit. V přednášce definoval Open Access jako důležitou veřejnou službu a metodu šíření znalostí. V současném digitálním věku se objevují nové modely kontroly, vlastnictví práv, prodeje a nákupu, zpřístupnění a šíření informací. Součástí zaváděných opatření v institucích by měl být režim Open Access – režim otevřeného přístupu do odborných publikací, který by uvítala jak akademická obec, tak i široká veřejnost. Je však důležitá spolupráce univerzit a vydavatelů. Zmíněn byl, jako i v mnoha dalších přednáškách, pilotní projekt Evropské komise FP7².

V prvním bloku příspěvků na téma Vědecké knihovny a institucionální vývoj měla Carol Tenopir velmi zajímavou prezentaci „Investice univerzity do knihoven: jaká je návratnost?“. Prezentovala metodu výpočtu návratnosti investic do knihoven, založenou na roli knihoven při podávání žádostí, získávání a řešení grantů na univerzitě. Na základě provedených šetření a statistik prezentovala zajímavé údaje, které mohou posloužit knihovnám při argumentaci o jejich významu pro univerzitu. Např. v rámci průzkumu 94 % vědců označilo odkazy na zdroje jako nezbytné pro získání dotací na financování výzkumu a 75 % získalo granty díky knihovně. Podle prezentované metodiky vychází v určitých univerzitách více jak čtyřnásobná návratnost investic do knihovny. Prezentace byla vhodná minimálně pro knihovny, které

---

¹ <http://conference.ub.uni-bielefeld.de>

² http://ec.europa.eu/research/science-society/open_access/

hledají správné argumenty pro zdůraznění svého významu v rámci univerzity. Na webu³ najdete další informace ke studii naleznete na; nachází se zde i kalkulačtor návratnosti investic do knihovny.

Druhý zajímavý příspěvek „Britská knihovna rukopisů 2.0“ prezentoval inspirativní projekt digitalizace a zpřístupnění papyrusových svitků⁴.

V prezentaci Wolframa Neubaue „Znalostní portál nebo vize snadného přístupu k informacím“ mohli účastníci konference shlédnout implementaci systému Primo v knihovně Swiss Federal Institute of Technology Zurich. Ač již měli v knihovně implementován Aleph, ukázalo se spuštění Prima (konkrétně integrace do www portálu, implementace single-sign-on za využití použití „out-of-the-box“ designu) náročnější, než se v ETH Zurich očekávalo.

Závěrečná přednáška prvního dne „Vytýčení knihovny jako strategického majetku“ shrnula paradigmatu, kterými knihovny prošly, a na případových studiích ukázala nové role knihoven, např. při spojování vědců a podpoře vědeckých komunit.

Zahajovací přednáška středy 4. února „Otisk Vaší instituce na webu“ zmínila důležitost nejen mít obsah online na webu, ale i oindexování tohoto obsahu v prohlížečích, čemuž mají pomoci speciální repozitáře, a ukázala některé možnosti prohlížečů⁵.

Blok Ekonomie informačních služeb v přednáškách akcentoval výrazné úspory na publikování, distribuci a poplatky za přístup k dokumentům a jednoduché oindexování dokumentů při využití publikování pouze v digitální formě. Jeden z příspěvků zmínil přidané služby vyhledávacích webů, které se ukazují jako významné při provozu vyhledávače (např. u Google kontrola pravopisu, kalkulačka, převaděč měn, burzovní informace, informace o filmech, adresách apod.).

Blok Pokroky ve vyhledávání, indexování a získávání nabízel jako první příspěvek „Automatické obohacování metadat“, informující o možnosti mapování na DDC podle prvků z OAI protokolu - dc:title apod., a případovou studii evaluace článků podle Wikipedie. V druhém příspěvku „Znalostní management v digitálním věku: možnosti uživatelsky generovaných dat“ byly ukázány možnosti Primo, využití štítkování obsahu uživateli, výhody (podpora komunit, vývoj obsahu, indexování množství zdrojů) a nevýhody tohoto přístupu (internetový slang, překlady, synonyma, homonyma – bez kontroly). Poslední příspěvek bloku informoval o iniciativě německé asociace knihoven, která připravila federativní vyhledávání zdrojů dostupných v jednotlivých knihovnách, řešené problémy (výsledky získat do 1 sekundy, unikátní identifikátory, společný dotazovací jazyk, hodnocení, priority, klastrování) a technické řešení (web services - REST, HTTP, XML, Unicode; Context Query Language - CQL; filtrování; facets; kontext – volitelný, dle lingvistické analýzy). Jedná se o otevřený projekt, kde další zájemci jsou vítáni.

---

³ <http://www.lrs.org/public/roi/>

⁴ <http://www.papyry.info>

⁵ <http://www.clusty.com/>, <http://www.webometrics.info/>, <http://www.exalead.com/> aj.

Třetí blok Informace pro výzkum – výzkum pro informace obsahoval velmi zajímavou přednášku Lee Dirks z Microsoft Research (www.microsoft.com/scholarlycomm) „eResearch, Semantic Computing and the Cloud: Towards a Smart Cyberinfrastructure for eResearch“, kde byly zmíněna podpora Microsoftu pro vědecké komunity, celosvětové projekty podpory globálních týmů, potřeba distribuce petabytů dat, služby sdílení a analýzy dat ("Swivel", "GapMinder" od Google, Metaweb's "Freebase", IBM "Many Eyes"), cloud computing, komunitní nástroje (YouTube, SciVee, Viddler - videa, SlideShare - prezentace, Google Docs - dokumenty) a některé ukázkové projekty (lifeunderourfeet.org⁶ - měření dat, počasí; SkyServer⁷ a GalaxyZoo.org⁸ - klasifikace galaxií uživateli, blogy; FLUXNET - mikro meteostanice; Carbo-Climate Synthesis). Podle autora bude zanedlouho pravidlem Open Access pro text a data, publikace s odkazem na živá data a programy, nový způsob recenzování, blogy a wiki pro spolupráci vědců, repozitáře s důrazem na nutné dlouhodobé uchování a zpřístupňování dat.

Závěrečná přednáška druhého dne „Attempts at Innovation in Scholarly Communication“ byla zaměřena na OAI-ORE jakožto nástroje obohacujícího metadatový popis objektů (nikoliv repozitářů, pro které je OAI-PMH). Podle přednášejícího může být OpenURL v budoucnu rozšířeno pro na identifikaci osob, CD, aut ... – všeho, co lze popsat. V druhé půlce této přednášky byla popsána velmi zajímavá metrika MESUR (studie a závěry na⁹). Poslední den konference zahájila svým příspěvkem prezidentka Claudia Lux z IFLA, podle které budoucí vyhledávání bude možné i podle vůně či chutě. Služby budoucnosti nabízejí SMS, RSS kanály, vzdálený přístup, vzdálená úložiště dat, obsah generovaný uživateli a automatizované služby. eLibrary vyžaduje užší spolupráci s IT odděleními a větší IT vzdělání samotných knihovníků. IFLA se snaží o volný přístup k informacím, fair use, elektronické hlasování, celoživotní vzdělávání.

První příspěvek bloku k novým možnostem světa knihoven byl o projektu Europeana¹⁰, portálu, který zajišťuje přístup ke kulturnímu dědictví napříč zeměmi. Komunita přispěvatelů Europeany zahrnuje na 150 členů. Během roku chtějí zvýšit množství zpřístupněných dokumentů ze současných 4 mil. na 10 mil.

Příspěvek „IR také znamená institucionální repozitáře“ přesněji definoval Open Access, úmluvy, na základě kterých je OA prosazován (Berlínská deklarace, EC petice, European University Association), důvody pro využití OA přístupu a role (autoři, vydavatelé, národní knihovny, OAI repozitáře – distributoři, instituce – plátcí, copyright). Vydavatelé jsou podle typu udílených práv k přístupu, dle placení poplatků za zpřístupnění a povolování Open Access rozdělení na zlaté a zelené. Příspěvek zmínil projekty SHERPA/RoMEO (klasifikace vydavatelů), SHERPA/JULIET a již výše uvedený projekt EC FP7.

---

⁶ <http://www.lifeunderourfeet.org/>

⁷ <http://skyserver.sdss.org/>

⁸ <https://www.galaxyzoo.org/>

⁹ http://rit.mellon.org/retreat/2008-mellon-rit-sc-retreat/project-descriptions/RIT_Retreat_Report_2008_MESUR.pdf/at_download/file

¹⁰ <http://www.europeana.eu/>

Příspěvek „Role informačních specialistů v eVýzkumu“ zmínil vyhledávač iSpecies.org¹¹ a význam opakovaného využití ohromného množství dat, se kterými vědci pracují při navazujícím výzkumu. V rámci prezentace byly uvedeny související organizace, projekty a role informačních specialistů.

Poslední blok Velký obrázek: informační infrastruktura upozornil na to, že doposud nenastal digitální věk – staré materiály digitální nejsou a nové jsou jen s omezeným přístupem. Chybí standardy. Novými příležitostmi a úkoly před námi je zabezpečit produkci dat, jejich verifikaci, reprezentaci a uchování. Příležitostí je, že veřejnost se o tyto věci začíná zajímat. Sice vzrůstá význam Open Access, ale přetrvávají spory mezi fakultami, knihovnami a producenty. Je potřeba nalézt praktická řešení, např. rozšířit systém odměňování – nejen za dokumenty vytištěné, ale i za další formy šíření dokumentů (např. Open Access). Poslední příspěvek bloku upozornil opětovně na evropské projekty, mj. na open access pilot v FP7 a e-Infrastructure.

---

¹¹ <http://www.ispecies.org/>